

Honest John raketsystemet i Danmark 1960-1975

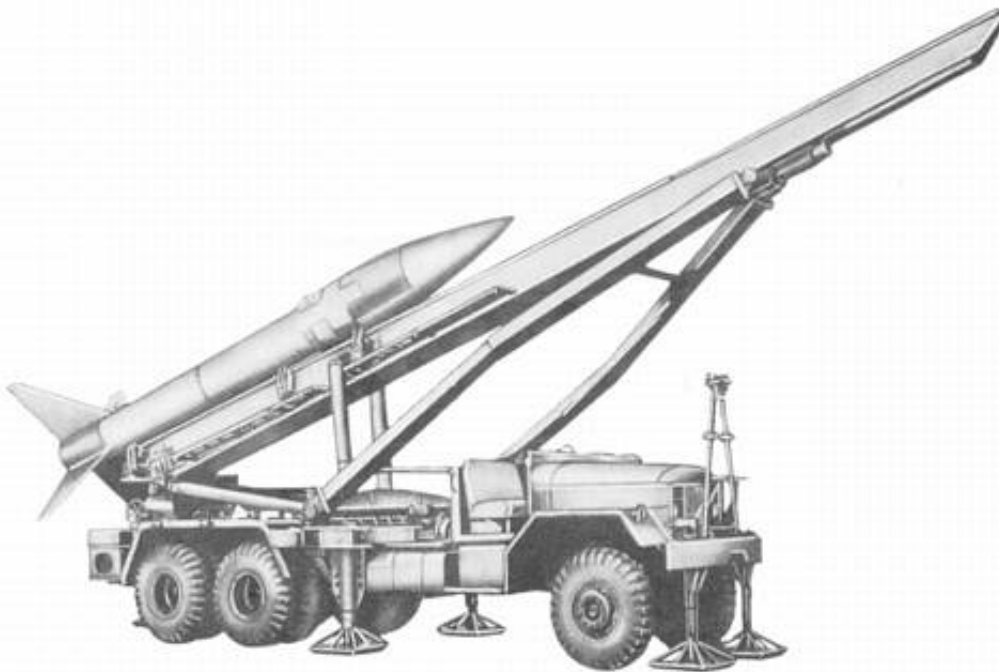
Indledning

Denne artikel er en omtale af det amerikanske jord-til-jord raketsystemet Honest John, som indgik i den danske hær fra 1960. Det kan anbefales at læse artiklen *Et intermezzo i Artilleriet* af major Uffe Smistrup i Dansk Militærhistorisk Køretøjs-Forenings blad Nr. 53, december 2003/januar 2004 (Kilde 4) sammen med denne artikel.

Emnet kan i dag nok vanskeligt behandles uden samtidig at berøre forholdene omkring debatten for og imod placeringen af atomvåben på dansk jord i fredstid. Da denne del af historien dog ikke er mit primære ærinde, henvises i stedet til kilder, der særligt beskæftiger sig med dette område - se *Efterskrift - Om dansk atomvåbenpolitik mv.*

Jeg har tidligere berørt en flig af problemstillingen i min artikel Luftværnsraketforsvaret i Danmark, 1959-1983, hvori datidens jord-til-luft raketsystemer - NIKE Ajax og Hercules - omtales.

Honest John raketsystemet

762 mm raketstyr M289 Va [1](#)) Honest John.
Fra Kilde 1.

Udviklingen af Honest John systemet startede i 1950, og hele raketsystemets udviklingshistorie fortælles i *History of the Basic (M31) Honest John Rocket System* (Kilde 7) og *History of the Improved (M50) Honest John Rocket System* (Kilde 8).

Rapporter bygger på et omfattende tidligere klassificeret materiale, og giver en god baggrundsviden.

Raketsystemet blev taget i brug ved den amerikanske hær i midten af 1950'erne, og raketterne kunne levere såvel konventionel sprængladt ammunition, kemiske kampstoffer som taktiske atomvåben.

Honest John systemets større komponenter

Bemærkning

Tabel 1: Komponenter

762 mm raket	Data for M31-udgaven af raketten.
M289 - raketstyr	Den første udgave af raketstyret (måske kun ved Sjællandske Artilleriregiment).
M386 - raketstyr	Den anden udgave af raketstyret (måske kun ved Nørrejydske Artilleriregiment).
M55 - raketvogn	Raketten transporteredes adskilt, i kasser.
M329 - raketpåhængsvogn	Påhængsvognen blev trukket af M55 transportvognen.
M405 - raketpåhængsvogn 2)	En nyere udgave af raketpåhængsvognen, som hørte til M386 raketstyret.
M62 - kranvogn	Forblev i tjeneste efter udfasningen af raketsystemet.
GMC 353 mandskabsvogn	Med raketkommandør, motorvognsfører og 8 mand.
AN/MMQ- 1 - vindmålesæt - på påhængsvogn M101 en GMC lastvogn.	Påhængsvognen blev trukket af en Dodge 3/4 truck, senere af

Henvisningerne i tabellen fører til omtaler de pågældende køretøjer på Danish Army Vehicles Homepage.

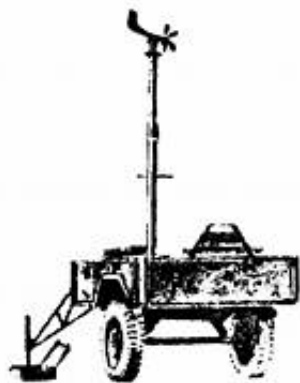
*Nogle af komponenterne i Honest John raketsystemet:
M55 raketvogn, M289 raketstyr og M62 kranvogn.
Fra Danish Army Vehicles Homepage [3\)](#).*

*M329 raketpåhængsvogn, trukket af en M55 raketvogn;
ved Sjællandske Artilleriregiment [4](#).
Fra Uffe Smistrup via Brian Brodersen*

Hvor raketten transporteredes adskilt på raketvognen, kunne den over kortere afstande transporteres samlet på raketpåhængsvognen, der netop anes bag raketstyret.

På ovenstående fotografier aner man - omkring selve raketten - det M2 varmetæppe, der blev brugt til at forvarme drivladningen i raketten. Strømmen til varmetæppet blev leveret af generatorer på raketstyret, respektive raketvognen og rakettransportvognen. (Kilde 4 og Kilde 15)

**WIND SET, HEAVY DUTY
AN/MMQ-1**

*Vindmåler AN/MMQ-1.
Fra Kilde 7.*

Systemets sidste større komponent var vindmålesæt - *AN/MMQ-1*, der blev transporteret på en M101 påhængsvogn (*M101 Trailer, cargo, 3/4-ton, 2-wheeled*).

Påhængsvognen blev trukket af en *Dodge 3/4 t 4x4*; i Danmark senere erstattet af en GMC lastvogn. Dodge trucken var for let, da der ikke var bremses på påhængsvognen.

*M101 påhængsvogn og vindmåler AN/MMQ-1,
fotograferet på Holbæk Kaserne, 8. april 1960.*

Udmåling af den aktuelle vindhastighed var af stor betydning for raketens præcision, og specielt vindens hastighed de første godt 300 m (350 fod) af raketens bane nævnes i Kilde 7 som værende af afgørende betydning raketens træfning.

En omtale fundet på Internettet beskriver vindmålerens teleskopmast som værende 5,4 meter høj (60 fod).

Fotografiet stammer - via Brian Brodersen - fra Carl Bjerre [5](#)), der her ses oppe på ladet i færd med at montere kabler på vindmålesættet, før overdragelsesparade på Holbæk kaserne den 8. april 1960.

2 1/2 t GMC, 6x6, CCKW-353, lastvogn, med 12,7 mm maskingevær M/50 i luftværnvognsaffutage M/50.

Fra Bent Larsen, Køge (tidligere math) via Brian Brodersen.

Bemærk påtegningen MDSKVG 1 (mandskabsvogn nr. 1) på kofangeren.

Yderligere data om GMC CCKW-353 findes bl.a. i typegodkendelsen med tilhørende bilag, som er tilgængelig via Dansk Militærhistorisk Køretøjs-Forening. Lastvognen findes med fast førerhus.

Honest John systemets indførelse i Danmark

762 mm raketstyr M289 Va Honest John, Holbæk Kaserne den 8. april 1960.
Fotografiet stammer - via Brian Brodersen - fra Carl Bjerre.

Efter en længere forudgående debat, som indgående behandles i Danmarks atomvåbenpolitik under den kolde krig af cand.scient.soc. Mads Løkke Rasmussen (Kilde 16), blev omkring 20 danske officerer og befalingsmænd i juni 1959 sendt på *on-the-job training* ved de amerikanske styrker i Tyskland for at lære alt, hvad der hørte til betjeningen af det nye våben. Uddannelsen blev afsluttet med to affyringer i skydeterrænet ved Grafenwöhr [6](#).

I første omgang tilgik raketterne Sjællandske Artilleriregiment (2. Feltartilleriregiment, indtil 1961), hvor 4. Artilleriafdeling formeredes med afdelingstrop samt 1. og 2. Batteri.

Hvert batteri var udrustet med to 762 mm raketstyr.

762 mm raketstyr M289 Va Honest John, Holbæk Kaserne den 8. april 1960.
Fra Brian Brodersen.

Billedet er "sakset" fra en ikke nærmere angivet artillerihistorisk bog.

Pjecen til højre i billedet er en 155 mm haubits M/51, let genkendelig på sit blanke rør. Mens man med spænding afventede ankomsten af raketmateriellet var soldaterne i de to batterier blevet uddannet på 155 mm haubits M/51.

Det anes lige, at lastvognen efter raketstyret trækker en *M329 raketpåhængsvogn*.

Materiellet ankom i Danmark i januar 1960 og blev losset i Århus Havn, der således blev skueplads for en de tidligste danske demonstrationer mod atomvåben [7](#).

De medfølgende M62 kranvogne blev dog overtaget af Flyvevåbnet, som lige stod og manglede sådan nogle i forbindelse med hovedreparationer af deres F-84 jagere. (Kilde 9)

Man var således henvist til at påbegynde uddannelsen med kranvogne, som blev lånt ved Sjællandske Ingeniørregiment.

Ward la France 6x6 kranvogn.

Fra *Automobilet i Hæren 1908-1983* af Frank Pedersen, 1983.

Jørgen Hansen omtaler videre, at kranvognene muligvis var af typen *La France*.

Kraner af typen *Lorain* nævnes også som en mulighed. For billeder af disse henvises til Lorain MC-4 og Lorain MC-254 (Danish Army Vehicles Homepage).

Ingeniørtroppernes kranvogne havde dog den ulempe, at de ikke kunne forskyde bommen, når der var last på dem, og man måtte i stedet leje kranvogne hos Falcks Redningskorps. Falck krævede dog, at det var falckreddere, der betjente kranvognene, hvorved man ikke var i stand til at uddanne soldaterne i betjening af kranvognene. Situationen var således uholdbar, og battericheferne nægtede at gennemføre skarpskydning under disse betingelser.

Enden på historien blev, at M62 kranvognene ankom til Holbæk kaserne dagen før den første skarpskydning, vist nok stadig med Flyvevåbnets nummerplader, og at man efterfølgende fik lov til at beholde disse organisatoriske kranvogne.

762 mm raketstyr M289 Va Honest John, 1960.

Fra Berlingske Tidende 2. april 2006.

Gengivelsen stammer fra billedarkivet på Berlingske.dk.

Billedet viser den første Honest John skydning i Danmark, der fandt sted den 10. maj 1960 på Stold Skydeterræn, ved Havnsø.

Soldat nr. 5 fra venstre er muligvis den senere major Jørgen Hansen, der da var fører for halvbanneriet. (Kilde 9)

Interessant på billedet er den amerikanske officer (i den mørke uniform, med kasket) i forgrunden. Uddannelsen blev overvåget af amerikanske officerer, der også aflagde inspektionsbesøg ved batterierne, bl.a. for at kontrollere beredskabet. Senere overgik kontrollen til dansk side. (Kilde 4) Soldaterne med de med hvidmalede stålhjelme er sikkerhedspersonel [8](#).

Som det anføres i Kilde 4 var den første skydning indledningsvist en "fuser", idet der var opstået en kortslutning ved klargøring af raketten. Kortslutningen blev afhjulpet ved hjælp af et stykke isolerbånd og lidt teknisk snilde, hvorefter denne første Honest John raketaffyring i Danmark kunne gennemføres.

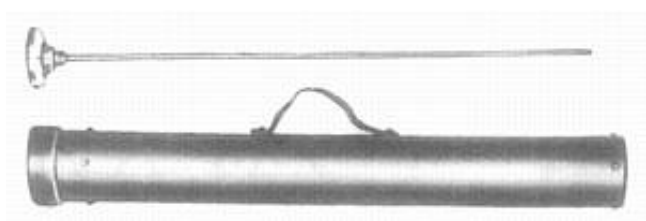
Klargøring af 762 mm raketstyr Va M289 Honest John.
Fra Jesper Vilhelmsen via Ole Willumsen.

I baggrunden ses vindmåleren, samt den allestedsnærværende stige, der her er lænet op ad raketstyrets baghjul.

Stigen blev anvendt ved fastgørelse af jordforbindelse fra raketmotoren.

Jørgen Hansen fortæller, at de amerikanske instruktører i Tyskland gik meget op i netop dette forhold.

Det fortæltes, muligvis som en joke, at man under forberedelsen til en affyring i USA havde undladt at fastgøre jordforbindelsen til en klarjort raket, der lå på en raketpåhængsvogn. Pludselig bevirkede statisk elektricitet, at drivladningen blev antændt, hvorefter raket og påhængsvogn forsvandt ud over prærien!
(Kilde 9)

M2 Krudttermometer.
Fra Kilde 14.

Stigen anvendtes ligeledes ved fastgørelse af krudttermometret, der blev stukket ind i et hul bagerst i selve raketdysen.

Klargøring til skydning.

Fra Jesper Vilhelmsen via Ole Willumsen.

Fotografiet viser batteriets sikkerhedspersonel og måske skydeofficeren, der konfererer skuddata inden afskydning på det, der reglementarisk kaldes *affyringspladsen*. Kasserne på jorden er sandsynligvis affyringsbokse. (Kilde 9)

Om affyringspladsen, se senere under *Organisation*.

Honest John raketterne tilgår Nørrejydske Artilleriregiment

762 mm raketstyr M386 Va Honest John, Vester Allés Kaserne, Århus.

Fra Kilde 2.

I 1962 kom Honest John systemet - dog uden demonstrationer - til Jylland, hvor det indgik i Nørrejydske Artilleriregiment (Århus).

Anden leverance omfattede raketstyr af nyeste model M386, der kendes på en kortere afskydningsrampe end M289.

Herved kom hæren til at råde over i alt 8 raketstyr - 4 stk. M289 og 4 stk. M386. Fordelingen blev således, at M289 raketstyrene hørte til Sjællandske Artilleriregiment og de nyere M386 raketstyr hørte til Nørrejylland Artilleriregiment.

HANDLING UNIT, TRAILER M-405

*M405 raketpåhængsvogn,
med "handling unit".*
Fra Kilde 8.

Jesper Vilhelmsen nævner i *Køretøjerne som brugtes med Honest John våbensystemet* (i Kilde 4) dette som en mulighed. Kilde 11 anfører, at raketpåhængsvogn M405, der hørte til M386 raketstyret, kun blev anvendt i Jylland, hvilket jeg tager som bevis for, at også M386 raketstyrene kun blev anvendt ved Nørrejylland Artilleriregiment.

M405 raketpåhængsvognen var udstyret med en "handling unit", der var en håndbetjent kran. Kranen tillod samling af raket og ladning af raketstyr, uden brug af kranvogn. (Kilde 11)

*23. Artilleriafdelings 1. Batteri foretager raketaffyring
24. januar 1964 ved Kysing Næs.*
Fra Kilde 2.

Ved Nørrejylland Artilleriregiment formeredes i første omgang 9. og 23. Artilleriafdeling, med et batteri (å to 762 mm raketstyr) i hver afdeling, mens afdelingernes andet batteri var udrustet med fire stk. 203

mm haubits M/55.

9. Artilleriafdeling bestod fra 1967 af en afdelingstrop og to raketbatterier, mens 23. Artilleriafdeling bestod af afdelingstrop og to 203 mm haubitsbatterier.

Organisation

Det har ikke været muligt at finde en officiel organisationsplan for et raketbatteri, trods eftersøgninger i Garnisonsbibliotekets omfattende beholdning af organisationsplaner; muligvis er en officiel organisationsplan aldrig udarbejdet.

Nedenstående er derfor et bedste bud på, hvorledes organisationen var i praksis. Oversigten er udarbejdet på baggrund af oplysninger fra Ole Ohlsson, Garnisonsbiblioteket, der under en samtale 18. april 2006, var så venlig at nedskrive en oversigt efter hukommelsen, suppleret med oplysninger fra bl.a. *Udkast til Tjenesten i marken ved Raketbatteriet*, Hærinspektoratet, 1967 (Kilde 11).

Tabel 2: Raketbatteriets organisation, køretøjer mv.

Deling	Funktion	Køretøjer mv.
Batterichef	Batterichef + kører/radiomand	Jeep med radio
	Motorordonnans	Motorcykel
Kommandodeling <i>Næstkommanderende er fører for kommandodelingen.</i>	Næstkommanderende + kører/radiomand	Jeep med radio
	Motorordonnans	Motorcykel
	Måleofficer + kører/radiomand	Jeep med radio
	Motorordonnans	Motorcykel
	Forbindelsesofficer + kører/radiomand	Jeep med radio
	Signalsektion Signalofficer og signalbefalingsmand	Kommandostationsvogn (Dodge) Motorcykel (signalbefalingsmand)
	Telefonhold	4 telefonvogne (Dodge)
	ABC-trop	ABC-vogn (Jeep)
1. halvbatteri <i>Skydeofficeren fører halvbatteriet i halvbatteriførerens fravær (rekognoscering eller lignende).</i>	Halvbatterifører + kører/radiomand	Jeep med radio
	Motorordonnans	Motorcykel
	Skydeofficer	Skydecentralvogn (Dodge)
	Måletrop Målebefalingsmand	Målevogn (Dodge)
	Vejrtrop 2 mand	Vindvogn (Dodge) og vindmåler
	Raketsektion 1 raketkommandør 8 mand	Raketstyr Mandskabsvogn (GMC)
2. halvbatteri <i>Skydeofficeren fører halvbatteriet i halvbatteriførerens fravær (rekognoscering eller</i>	Halvbatterifører + kører/radiomand	Jeep med radio
	Motorordonnans	Motorcykel

lignende).

	Skydeofficer	Skydecentralvogn (Dodge)
	Måletrop	Målevogn (Dodge)
	Målebefalingsmand	
	Vejrtrop 2 mand	Vindvogn (Dodge) og vindmåler
	Raketsektion 1 raketkommandør 8 mand	Raketstyr Mandskabsvogn (GMC)
Ammunitionsdeling	Ammunitionsdelingsfører + kører/radiomand	Jeep med radio
	Motorordonnans	Motorcykel
	3 kranvogne	Kranvogn M62
	4 raketvogne, hver med 1 raketpåhængsvogn	Raketvogn M55
	1 mandskabsvogn	Lastvogn GMC
Forsyningsdeling <i>Kommandobefalingsmanden er fører for forsyningsdelingen</i>	Delingsfører + kører/radiomand	Jeep med radio
	Motorordonnans	Motorcykel
	Våbenmekaniker	Værkstedsvogn
	Motormekaniker	Værkstedsvogn
	Telegrafmekaniker	Værkstedsvogn
	Reservedelsvogn	Værkstedsvogn

Ole Ohlsson husker batteriets samlede antal motorkøretøjer som 44 samt 8 motorcykler, men ikke alle fremgår af oversigten. Jeg antager, at nogle af manglerne udgøres af et antal forsyningsvogne.

Bortset fra batterichefens motorordonnans og signalbefalingsmandens motorcykel er de øvrige motorordonnansers placeret baseret på mit skøn.

Styrkeoversigt

Raketbatteriets styrketal (1970)

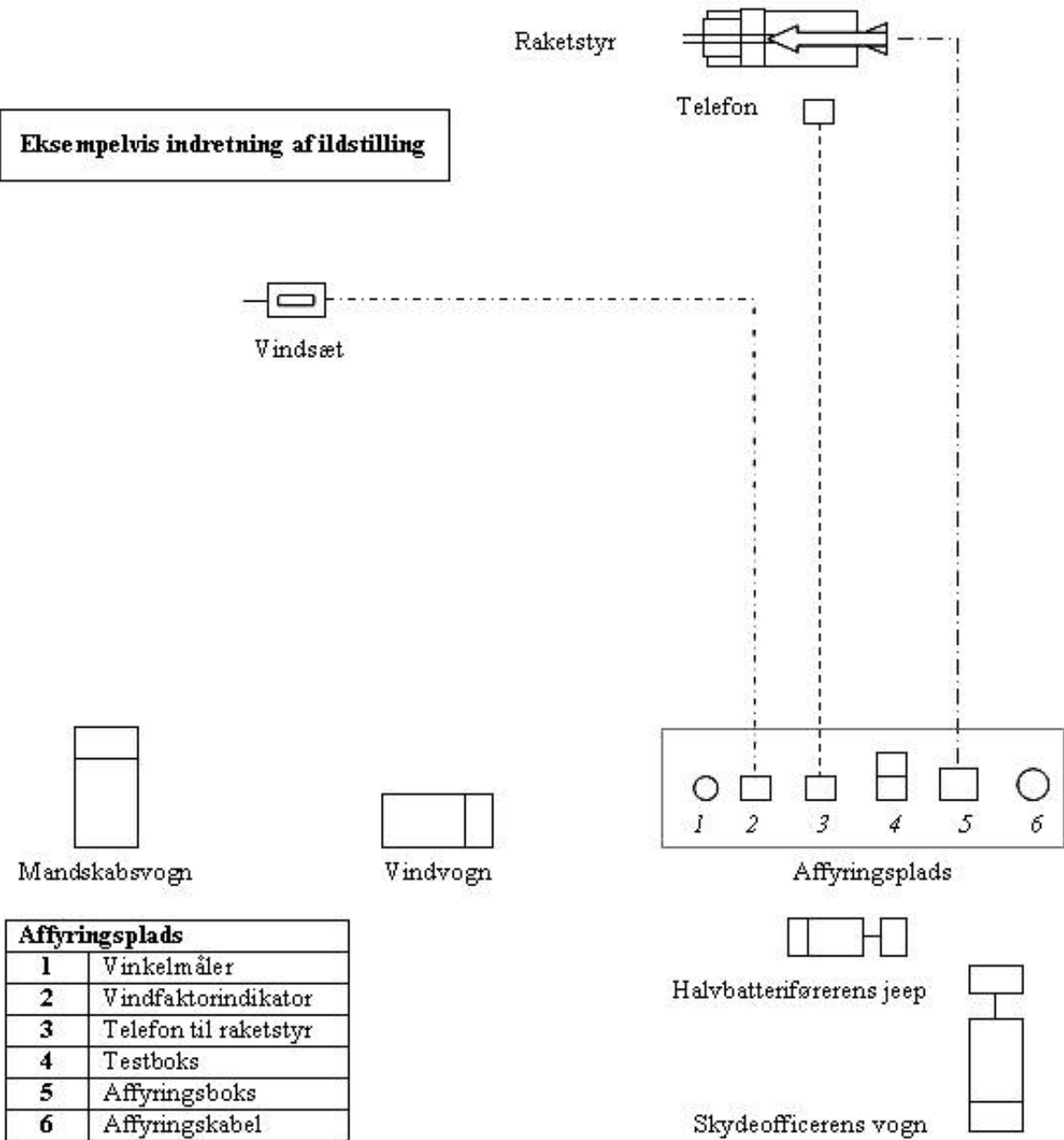
Officerer	12
Personel af sergentgruppen	13
Menigt personel	76
Raketbatteriet i alt	101

Den eneste oplysning, jeg har kunnet finde, om batteriets styrketal, stammer fra *Foreløbigt direktiv for Annual Alert Test ved Honest John batteri*, Hærinspektoratet, oktober 1970 (Kilde 12). Heri bringes en reference til en organisationsplan - D 42 - men denne oplysning bidrog desværre ikke til, at en plan materialiserede sig.

Ildstilling

Nedenstående skitse giver et indtryk af principperne for, hvorledes halvbatteriets ildstilling indrettes.

Eksempelvis indretning af ildstilling

Eksempelvis indretning af ildstilling for et halvatteri.
 Fremstillet med udgangspunkt i Kilde 11's Bilag 4.

Skydepladser

762 mm raket Honest John, under affyring i Stold Skydeterrænet.
Fra Kilde 3.

De sjællandske afdelinger anvendte i første omgang Stold Skydeterrænet ved Havnsø. Målet var et ikke nærmere angivet sted i Sejerø Bugt. (Kilde 4)

Efter kort tid blev skydningerne flyttet til Jylland.

Kilde 4 oplyser, at de første skydninger i Jylland fandt sted i januar 1961, fra et område syd for Århus, muligvis Gylling Næs.

Herefter flyttedes skydningerne til Kysing Næs, hvorfra Nørrejydske Artilleriregiment afskød sine første raketter, den 21. juni 1962 (Kilde 2).

Skydepladser i Danmark, hvorfra der er afskudt Honest John raketter.
Oplysningerne bygger på Kilde 2 og 4; kortet stammer fra Krak.dk.

Det blev stadig vanskeligere at finde velegnede skydepladser, men i maj 1966 skød de jyske afdelinger fra standpladser ved As Vig (ved Jensgård). (Kilde 2)

Tabel 3: Skydninger med Honest John systemet i Danmark

14:57 04-02-07 Fra Lokalitet Mod Mål

S	Stold
M ₁	Uspecificeret, i Sejerø Bugt

K	Kysing Næs
M ₂	Svanegrunden
G	Gylling Næs
J	Jensgård

Målene for skydninger i Jylland var alle Svanegrunden, vest for Samsø.

Kilde 2 gengiver to politibekendtgørelser - fra 1962 og 1966 - der angiver placeringen af fareområder mv.

Herudover har der fundet skydninger sted fra sydspidsen af Falster, med farvandet om Hyllekrog som målområde, samt i den vestlige del af Sønderjylland, med målområde i Vesterhavet. (Kilde 10)

Raketterne

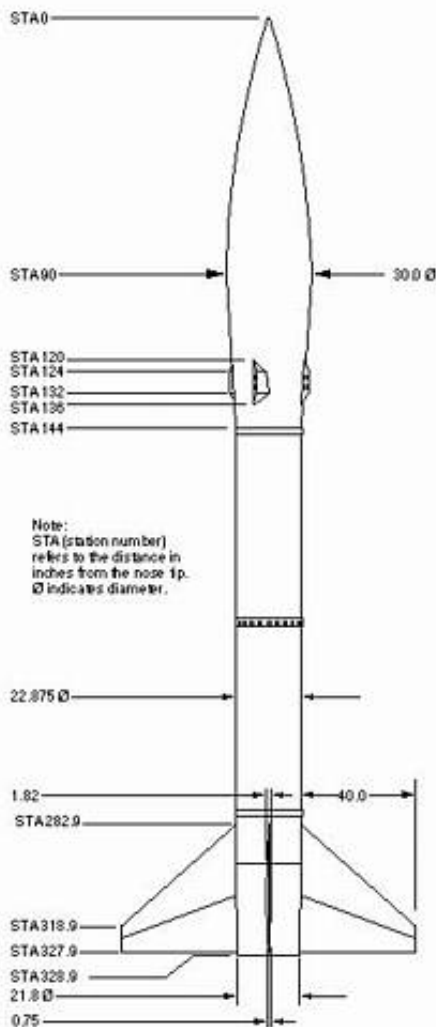
Honest John systemet omfattede raketter af modellerne M31 (med store styrefinner) og M50 (med mindre styrefinner).

Tabel 4: Raketproduktion Fra Kilde 6.

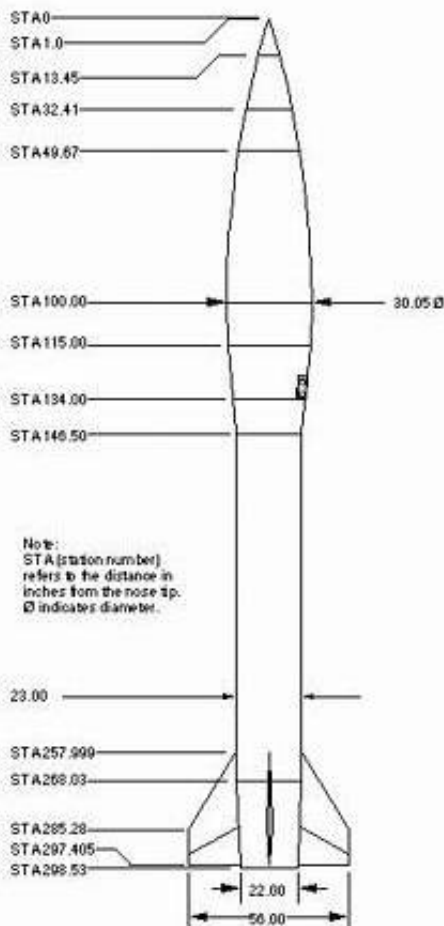
1952-1960	7.799 stk. M31
1960-1965	7.089 stk. M51

Begge rakettyper omtales i *Udkast til Tjenesten i marken ved Raketbatteriet* (Kilde 11), hvorfor Hæren må have rådet over, eller påregnet at råde over, raketter af begge typer. Begge rakettyper kunne afskydes fra begge typer raketstyr.

Nedenstående skitser af de to rakettyper viser tydeligt forskellen i styrefinnernes størrelse. Af hensyn til overskueligheden har jeg fjernet informationer om eksempler på raketternes forskellige bemalingsmønstre, som de fremtræder på forskellige amerikanske museumseksemplarer. Er man specielt interesseret heri, henvises til kilden.

Honest John raket M31.

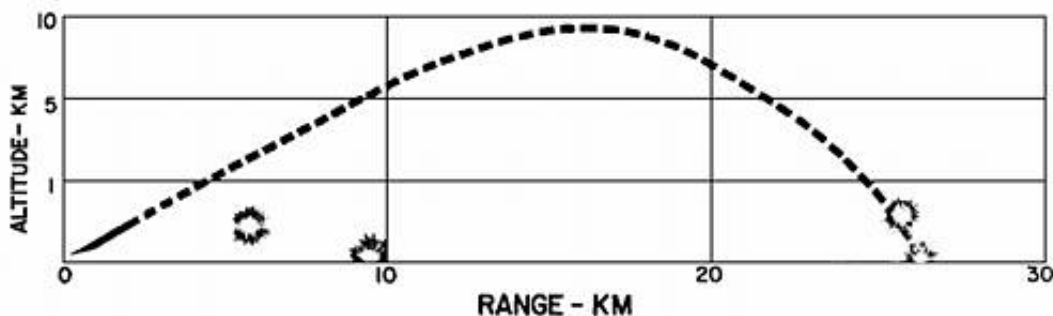
Honest John raket M50.

Fra Saturn Press, Unpublished Drawings.

Det ser ud til, at de øvelsesraketter, der blev anvendt i Danmark, var bemalt i en mørk farve - i noget, der ligner "Hærens normalfarve" - mens det eksemplar, der i dag er udstillet på Tøjhusmuseet, fremtræder i en mere grønlig bemaling.

I M31-udgaven anvendtes en raketmotor med betegnelsen MGR-1A, mens der i M50-udgaven anvendte en raketmotor med betegnelsen MGR-1B. (Kilde 11)

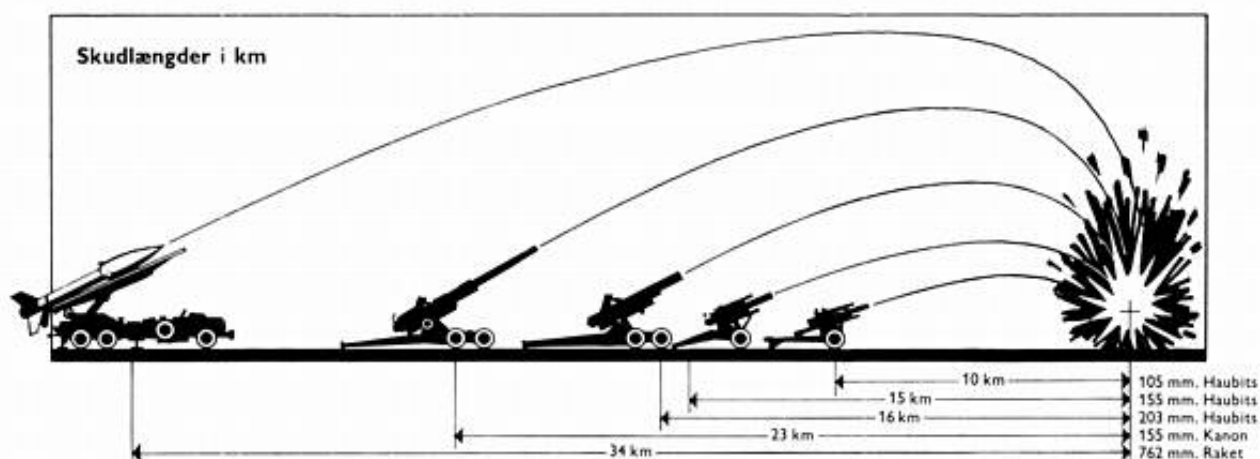
Tilgængeligt billedmateriale viser dog alene raketter med store styrefinner, altså M31-udgaven.

Afstandsskitse - Honest John M31.

Fra Kilde 7.

Når nedenstående skema angiver raketten rækkevidde til 34 km, kan det indikere, at de skarpe raketter, der var oplagt i Danmark, var af den nyeste M50-udgaven. Det er derfor sandsynligt, at raketter af ældre model blev anvendt til uddannelsesformål, mens nyeste model var oplagt med henblik på anvendelse i krigstid.

Skema fra *Grundbog for Hærens menige*, Forsvarsministeriet, København 1969.

762 mm Honest John raket før demontering fra affyringsrampen, efter paraden og den officielle aflevering til Danmark den 8. april 1960. Fra Carl Bjerre via Brian Brodersen.

Det må i den forbindelse erindres, at de raketter der blev anvendt under uddannelse, og vel sagtens også skarpskydning i Danmark, var øvelsesraketter, med reduceret sprængladning.

Kilde 4 nævner, at øvelsesraketterne var udrustet med én raketmotor og en lille ladning til markering. Ved skydning mod mål på søen opnåede man derved, at selve røret med raketmotoren faldt i havet, hvorved denne, den dyreste del af raketten, kunne genbruges.

Rakethoveder

Grundlæggende fandtes fire forskellige typer rakethoveder (*warheads*), i en række forskellige typer:

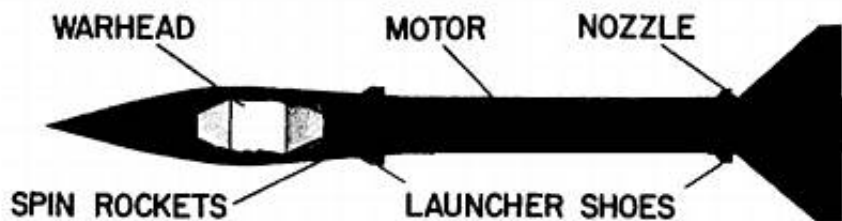
Tabel 5: Rakethoveder (Primært fra Kilde 11)

Flash-Smoke	Konventionelt rakethoved til øvelsesbrug.	Eksempler på typer FS M4 og FS M38
High Explosive	Konventionelt rakethoved med brisantladning.	HE M6 og HE M57
Chemical	Ukonventionelt rakethoved med f.eks. nervegassen <i>Sarin</i> 9).	GB M190
Blast	Konventionelt rakethoved, der ved hjælp af et M57A1 <i>adaption kit</i> kunne udrustes med en ukonventionel W-7 10) atomladning. (Kilde 7)	

Så vidt vides er *Flash-Smoke* den eneste type rakethoved, der er anvendt ved skydninger i Danmark. (Kilde 9)

Det må dog antages, at de konventionelle rakethoveder med brisantladninger har været oplagt i Danmark til anvendelse i krigstid.

HONEST JOHN M31

LENGTH - 327"

WEIGHT - 5,900 LBS.

DIAMETER - 762 MM

PAYLOAD - 1,500 LBS.

THRUST - 92,500 LBS.

Honest John rakettens hoveddele og data.

Fra Kilde 7.

762 mm raketstyr M289 Va Honest John.
Fra Lærebog for Hærens menige, Hærkommandoen, København 1962.

Skydning

Indmåling af skytsstillingen.
Fra Jesper Vilhelmsen via Ole Willumsen.

Det tog op til 30 minutter at klargøre en raket til skydning. Man arbejdede naturligt på at nedbringe denne tid, hvor raketten stod frit på åben mark, og særdeles sårbar over for fjendtlige luftangreb.

Der blev udviklet procedurer omfattende klargøring af raketten i et sikret "ladepunkt", hvorfra raketstyret rykkede til en "lurestilling" nær selve skytsstillingen.

Som ladepunkter og lurestillinger kunne man bl.a. bruge store lader.

Instrumentet i midten af billedet er en vinkelmåler.

*762 mm raketstyr M289 Va Honest John, i lurestilling.
Fra Jesper Vilhelmsen via Ole Willumsen.*

Når ordren til skud så kom, rykkede man lurestillingen til skytsstillingen, hvor det tog 10 minutter at foretage den endelige klargøring til skydning.

Træfning og virkning

Efter traditionel artillerimæssig målestok var det så som så med raketternes præcision. Spredningen var stor, og kun 50 % af skuddene faldt inden for en radius af ca. 300-400 meter fra målet, mens der med konventionelt tungt artilleri med tilsvarende rækkevidde regnedes med en træfning på 50 % inden for en radius på ca. 40 meter.

En konventionel Honest John raket havde en virkningsradius på ca. 150 meter fra nedslagsstedet. Til sammenligning er artillerigranatens virkningsradius ca. 90 meter.

*Klargøring af 762 mm raketstyr M289 Va Honest John,
Nymindegab Lejren, 1966 [11](#)).*

Når man samtidig betænker, at skudkadencen for et Honest John raketstyr var 2 skud pr. time, er slutresultatet alt i alt et ikke særligt effektivt våben, med konventionel ammunition forstås.

I en samlet vurdering af våbensystemets effektivitet, må man dog betænke, at raketten snarere var beregnet som leverancesystem for taktiske atomladninger, hvor præcisionen i træfningen ikke spillede nogen større rolle, snarere en end konventionel sprængladning. Omvendt var våbensystemet relativt mere mobilt end samtidigt tungt konventionelt artilleri med samme rækkevidde.

Afslutning

762 mm raketstyr M386 Va Honest John i tjeneste ved Nørrejydske Artilleriregiment. Fra Brian Brodersen, der anfører regimentsbladet *Lavetten* (1969), som kilde.

Om slutningen på historien ved jeg p.t. ikke meget konkret, men 9. Artilleriafdeling, hvis ene batteri hørte til dækningsstyrken, mens det andet var mobiliseringsenhed, blev opløst den 18. april 1972 på grund af mangel på værnepligtige.

I efteråret 1973 blev Honest John raketsystemet lagt i mølpose, og senere afhændet til Tyrkiet [12](#).

Hvad der skete ved Sjællandske Artilleriregiment er jeg ikke klar over, og skulle nogen kende denne del af historien, hører jeg gerne om det.

Honest John "projektet" blev fra amerikansk side officielt afsluttet i 9. juli 1982, og såvel raketter som det tilhørende materiel blev herefter klassificeret som forældet. (Kilde 6)

Tabel 6: Honest John raketstyr i NATO-styrker (Kilde 8)

Fordeling pr. juni 1965	M289	M386
Belgien	12	0
Canada	0	6
Danmark	4	4
Frankrig	16	4
Grækenland	8	0
Italien	16	0
Nederlandene	12	0

Storbritannien	0	14
Tyrkiet	16	0
Vesttyskland	2	86
I alt	86	114

Honest John raketsystemet i NATO

Det skal også nævnes, at Honest John systemet nogenlunde samtidigt med indførelsen i Danmark tilgik andre NATO-landes forsvar.

Pr. juni 1965 var fordelingen som angivet i Tabel 6.

På dette tidspunkt rådede de amerikanske styrker i Europa over i alt 88 stk. M386 Honest John raketstyr.

Kilder

1. *Artilleri i Danmark* redigeret af Marian Plough, Varde Artillerimuseum, 2001, ISBN 87-89834-39-9.
2. *Feltartilleriet i Aarhus 1881-1969* af P.E. Niemann, Forlaget ZAC, København 1981, ISBN 87-7348-047-9.
3. *Hærens Artilleriskole 1923-1993*, Dansk Artilleritidsskrift Nr. 1, februar 1993.
4. *Et intermezzo i Artilleriet* af major Uffe Smistrup, Dansk Militærhistorisk Køretøjs-Forening Nr. 53, december 2003/januar 2004 (side 3-8). Supplerende billedmateriale er bragt i samme blads Nr. 55 april/maj 2004 (side 7-8).
5. Honest John (Danish Army Vehicles Homepage).
6. Honest John (Redstone Arsenal Historical Information)
7. History of the Basic (M31) Honest John Rocket System (Redstone Arsenal Historical Information) 13).
8. History of the Improved (M50) Honest John Rocket System (Redstone Arsenal Historical Information)
9. Oplevelser fra tiden ved Honest John raketterne, 1959-1962, fortalt af Jørgen Hansen til Per Finsted, april 2006.
10. Oplevelser fra tiden ved Honest John raketterne, 1964-1966, fortalt af Ole Ohlsson til Per Finsted, april 2006.
11. *Udkast til Tjenesten i marken ved Raketbatteriet*, Hærinspektoratet, 1967.
12. *Foreløbigt direktiv for Annual Alert Test (AAT) ved Honest John batteri*, Hærinspektoratet, 1970.
13. *Bestemmelser for Udarbejdelse af skyderapporter 762 mm Raket Honest John*, Hærinspektoratet, 1968.
14. *Organisatorisk tildeling for 1. og 2. echelon Launcher, 762-mm rocket, truck mounted, M289 (Honest John)*, Forsvarets Krigsmaterieforvaltning, 1961.
15. *Håndbog for Generatorenhed 3,5 kW 75 Hz, M 25 (Honest John)*, Hærens Tekniske Korps, 1962.

Tak

Uden beredvillig bistand fra Henrik Teller (Danish Army Vehicles Homepage), Ole Willumsen (redaktør og webmaster i Dansk Militærhistorisk Køretøjs-Forening) samt Brian Brodersen havde det ikke været mulig at tilvejebringe et så omfattende billedmateriale. Jeg takker for interesse, diverse oplysninger og ikke mindst billedmaterialet.

Ligeledes retter jeg en stor tak til Jørgen Hansen og Ole Ohlsson for at have øst ud af deres erindringer fra omgangen med raketterne. Skulle nogen blandt læserne ligge inde med yderligere oplysninger og billedmateriale, hører jeg gerne om det.

Per Finsted

Billedkavalkade - Honest John raketstyr og raketter.
 Fra Jesper Vilhelmsen via Ole Willumsen.

762 mm raketstyr M289 Va Honest John.
 Fra Kilde 14.

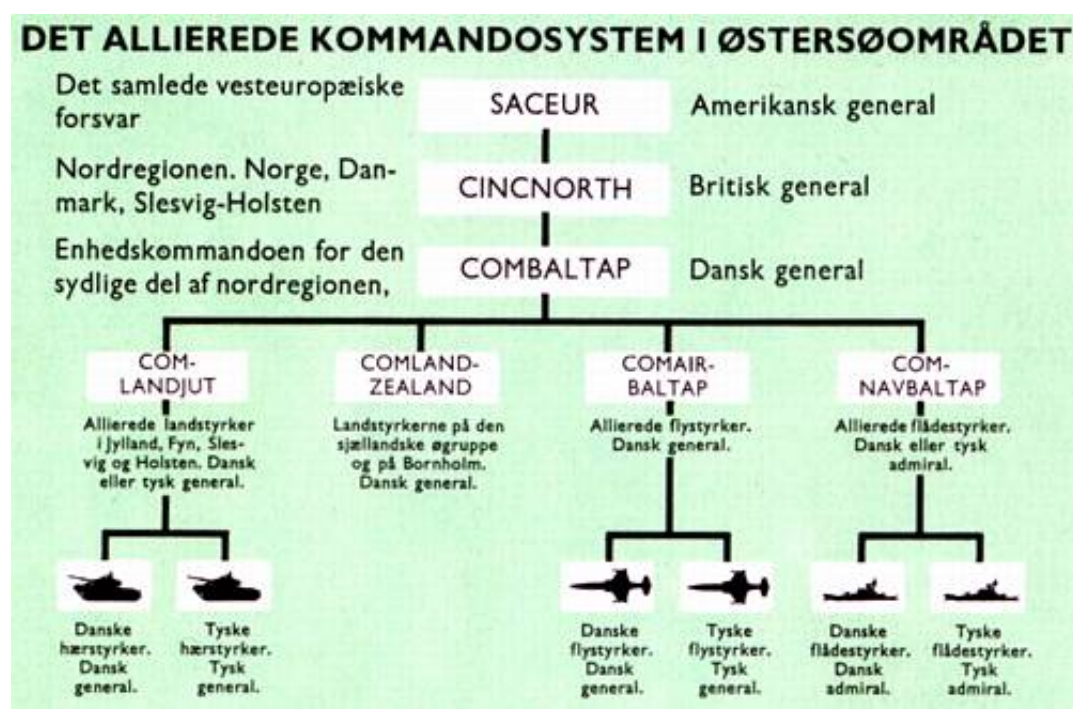
Efterskrift - Om dansk atomvåbenpolitik mv.

Den danske atomvåbenpolitik er blevet betegnet som *a policy of the utmost flexibility* [14](#)), hvor skiftende regeringer balancerede forskellige indenrigs- og udenrigspolitiske hensyn, der på den ene side tillod tilstedeværelsen af våbensystemer, der kunne fremføre atomare ladninger, og uddannelse af officerer på

højt niveau i anvendelsen [15](#)), men på den anden side ikke tillod tilstedeværelsen af atomvåben på dansk grund i fremtiden.

Gennem tiden er der sagt meget og skrevet en del om denne problemstilling, inklusive de særlige forhold omkring den amerikanske placering af atomvåben på Grønland [16](#).

Til belysning af dansk atomvåbenpolitik kan man med fordel læse Danmarks atomvåbenpolitik under den kolde krig af cand.scient.soc. Mads Løkke Rasmussen (Kilde 16). Afhandlingen, der har undertitlen "- med særlig henblik på spørgsmålet om opstilling og atombævnings af amerikanske Nike Hercules raketter på Thulebasen og omkring København", berører perifert Honest John systemet, men udmærker sig specielt som en god baggrundsviden for forståelsen af baggrunden for, hvorfor Danmark indførte de amerikanske raketsystemer.

Det allierede kommandosystem i Østersøområdet.

Fra Grundbog for Hærens menige, Hærkommandoen, København 1969.

Hvad nu hvis...

Var det - under udsigt til krig eller truende fredsbrud - kommet dertil, at den danske regering havde besluttet, at man ville bede NATO om at få udleveret atomspræghoveder til raketter og/eller atomammunition til det tunge feltartilleri, og havde den amerikanske præsident godkendt udstationeringen af sådanne ammunitionstyper i Danmark, kunne udleveringsproceduren have været som beskrevet efterfølgende.

Inden proceduren beskrives, kan det være en fordel at studere kommandosystemet for NATO i Østersøområdet, idet tildelingen ville have fulgt denne struktur.

Mulig udleveringsprocedure for atomvåben

1. Tilladelsen ville, gennem kommandosystemet, være gået til Enhedskommandoen (BALTAP, *Baltic Approaches*). Her var der en særlig atomplanlægningscelle under en amerikansk officer med de nødvendige kommunikationsmidler, så processen kunne forløbe ret hurtigt. (Kilde 16)
2. Enhedskommandoen stillede derefter atomvåben til rådighed i overensstemmelse med tildelingen, og den på det pågældende tidspunkt gældende doktrin.

Ved en taktisk øvelse på papiret kunne det f.eks. dreje sig om fem atomvåben i størrelsesordenen 1 til 10 kiloton til forsvarskampen på Sjælland. Våbnene kunne f.eks. anvendes i anti-invasionsforsvaret. (Kilde 16)

3. På depoter placeret om byen Meyn ved Flensburg i Tyskland opbevaredes i regi af 294th US Army Artillery Group, der var en del af 59th Ordnance Brigade, bl.a. atomsprænghoveder til raketter og atomammunition til artilleriet, med henblik på eventuel udlevering til 6. (tyske) Division, der var under kommando af COMLANDJUT.

99th Ordnance Detachment betjente LANDJUT (*Landforces Jutland* = Allierede landstyrker i Jylland, Fyn, Slesvig og Holsten), mens *75th US Army Field Artillery Detachment* betjente 6. (tyske) Division.

Se Special Weapons Depots (59th Ord Bde) og 59th Ordnance Brigade (US Army, Europe).

4. Fra depoterne kunne den atomare ammunition - inden for 24 til 48 timer - transporteres til Danmark pr. helikopter, fly eller på lastvogne, og udleveres til det danske forsvar. (Kilde 16)

CH-47 Chinook [17](#)

Rotorernes diameter 18,3 m

Længde 30,1 m

Højde 5,7 m

Startvægt 12,1 tons

Maksimal hastighed 295 km/t

Praktisk tophøjde 2.590 m

Flyvetid 7 timer

Lastekapacitet 10,5 tons

CH-47 Chinook, ca. 1967.

Fra Veterans History Project (Library of Congress).

Det er sandsynligt, at amerikanske officerer - og måske mandskab - ville have ledsaget ammunitionen, således at amerikansk kontrol over ammunitionen kunne bevares.

Jørgen Hansen nævner således (Kilde 9): Jeg mener, at planen var, at hovederne blev leveret af et specielt team af amerikansk personel, der var clearet og uddannet til at "handle" disse A-hoveder. Det var omgivet af meget hemmelighedsfuldhed, og vi vidste, at vi givet fald ikke ville få indsigt i, hvordan man gjorde det.

Helikoptere af typen CH-47 Chinook kunne være anvendt til transporten. Helikopteren var standard transporthelikopter i bl.a. den amerikanske hær fra midten af 1960'erne.

5. På et eller flere aftalte punkter ville danske enheder så modtage ammunitionen, der så herefter kunne udleveres eller oplægges.

Udkast til Tjenesten i marken ved Raketbatteriet (Kilde 11) nævner i afsnittet om batteriets "Opgave og organisation" følgende: "Raketbatteriet er ansvarlig for egen nærsikring, der om muligt etableres i forbindelse med naboenheder eller regionale enheder. Batteriet råder ikke over særligt sikringspersonel og må derfor - når batteriet har fået ukonventionelle rakethoveder udleveret - forstærkes med personel til sikring af disse."

6. Hvad der videre kunne være sket, vides af gode grunde ikke...

Kilde 11 nævner dog i afsnittet "Visse pligter og hverv" følgende under batterichefen: "Han kontrollerer om muligt personligt side- og højdestillingen inden affyringen af raketter, der er forsynede med ukonventionelle rakethoveder."

Øvelsesvirksomhed

Atomvåben indgik dog ikke i de operative planer for forsvaret af dansk territorium. Det var derfor uvist hvor mange atomvåben, der ville kunne stilles til rådighed og hvornår, dette kunne ske, ligesom der var en tro på, at første fase af forsvarskampen ville blive ført med konventionelle midler, således at man kunne nå at indarbejde brugen af taktiske atomvåben i planlægningen. (Kilde 16)

- Ole Ohlsson, der var næstkommanderende for et Honest John batteri 1964-1966, citeres i Kilde 17 for følgende: "Jeg husker en øvelse på Sjælland, hvor vi gennemførte hele leveringsproceduren. Helikopterpiloten landede efter mine anvisninger på et kryds vi havde spændt ud, og jeg havde taget nogle køretøjer og en kran med, som kunne modtage sprænghovederne. Det var en demonstration af, at så langt kunne man komme under øvelserne."
- Major Uffe Smistrup citeres ligeledes i Kilde 17 for følgende udtalelse (til Jyllandsposten): "Vi øvede os altid, som om det var atomladninger, der skulle affyres. Vi fik aldrig at vide, hvor de skulle komme fra, men vi var overbeviste om, at de nok skulle være der, hvis det blev nødvendigt."
- I Kilde 4 skriver Uffe Smistrup: "Det var under denne (= en omtale af en række kortere og længere øvelser) uddannelse, at vi blev klare over, at det ikke var raketter med brisant sprængstof, vi skulle affyre. Der blev altid øvet affyring af atomraketter. At vi ikke viste meget om klargøring af sådanne nogle, betød ikke noget. Der kunne ikke være megen forskel. Vi tænkte egentlig ikke nærmere over det på det tidspunkt, men senere har vi jo nok alle gjort os vore tanker. Vi vidste så lidt om disse ting - langt mindre end ungdommen i dag."

Efter Murens fald i 1989 har det vist sig, at Warszawa Pagten opererede med brug af atomvåben mod Danmark i en tidlig fase af en krig, og det er her også værd at bemærke, at de danske potentielle leverancesystemer for atomvåben - Honest John og NIKE Hercules raketter - naturligt ville have udgjort prioriterede mål forud for et angreb. (Kilde 16)

Supplerende kilder

1. Danmarks atomvåbenpolitik under den kolde krig - med særlig henblik på spørgsmålet om opstilling og atombevæbning af amerikanske Nike Hercules raketter på Thulebasen og omkring København af cand.scient.soc. Mads Løkke Rasmussen.
2. Atom-missiler lå klar i Tyskland, Dagbladet Arbejderen, 24. december 2004.

Per Finsted

762 mm raketstyr M289 Va Honest John.
Fra Kilde 14.

Noter:

- 1) Va = vognaffutage. Amerikansk betegnelse: *Launcher, 762mm Rocket, Truck Mounted, M289 (Honest John)*.
- 2) Omtalt i *Udkast til Tjenesten i marken ved Raketbatteriet*, Hærinspektoratet, 1967 (Kilde 11).
- 3) Fotografiet stammer fra oversergent Carl Bjerre, Sjællandske Artilleriregiment. Fra Brian Brodersen via Henrik Teller.
- 4) Vogntoget med raketvogn og raketpåhængsvogn var 18 m langt, og blev populært kaldt en *longjohn*. (Kilde 10)
- 5) Den senere oversergent Carl Bjerre var i 1960 math og leder af vindmålesektionen i 1. halvbatte­ri, 1. batte­ri, 4. artilleriafdeling. Mathordningen blev indført med Forsvarsloven af 1951, og var en forløber for den senere konstabelordning, der blev indført med Forsvarsloven af 1960. Folderen "Før sessionen" (ca. 1955) oplyser bl.a. følgende om mathordningen: "Foruden de værnepligtige menige... anvender hæren også fastansatte menige, som kaldes mather. Mather bruges navnlig til betjening af det mere indviklede krigsmateriel, som kræver en særlig specialuddannelse og længere tids øvelse, end der kan gives de værnepligtige menige. F.eks. anvendes mather som kampvognskørere, radaroperatører, radiotelegrafister og som faste motorførere..."
Se også Tøjhusmuseets online udstilling om rekruttering Vor tids hvervede soldater, hvori også gradstegn for mather og mathelever er gengivet, ligesom der vises eksempler på forskellige hvervebrochurer.
- 6) *Truppenübungsplatz Grafenwöhr* er det største militære øvelsesområde i Vesteuropa, og har fungeret som sådan siden 1908. Se f.eks. *Truppenübungsplatz Grafenwöhr (Bayern heute)* og *Grafenwöhr* (Wikipedia).
- 7) Den første danske demonstration mod atomvåben fandt ligeledes sted i Århus Havn i august 1959, hvor det første NIKE luftværnsraketmateriel blev udladet. Se *Antiatomprotestkampagnen* (Leksikon for det 21. århundrede)
- 8) De hvidmalede stålhelme, der ses på flere af de øvrige fotografier, gik muligvis senere af brug. Bjarne Jørgensen, Viby Sjælland, artillerist i Holbæk i 1967-68, har oplyst, at "hvide helme ikke blev brugt i

hans tid".

9) Se Sarin (Wikipedia). Der fandtes også rakethoveder med en nyere type nervegas - flygtig nervegas af V-typen. Dette rakethoved bar i 1967 betegnelsen VX M190, hvor x'et angiver, at der er tale om en model, som stadig befinder sig på et eksperimentelt stadie. (Kilde 11) Om nervegas, se også *Beskyttelsesmidler mod Atom-, Biologisk- og Kemisk Krig* af oberstløjtnant A.V. Skjødt, tidligere Forsvarets ABC-tjeneste. Hæfte fra Tøjhusmuseets særudstilling 30. november 1990 - 28. april 1991, København 1990.

10) W-7 atomladningen var i brug fra 1954 til 1960, hvor den blev erstattet af W-31, der var i brug fra 1961 til 1985. Kilde: List of nuclear weapons (Wikipedia). Atomladningernes data fremgår af Complete List of All U.S. Nuclear Weapons (Nuclear Weapon Archive).

11) Fra *Grundbog for Hærens menige*, Forsvarsministeriet, København 1969. Major Teddy Børgesen angiver i Erindringer fra 1966 (Danske Dragonforeninger), at billedet er taget i Nymindegab Lejren, i 1966.

12) Fra *Nørrejske Artilleriregiment i Skive 1969-2000* af Otto Siggaard, Dronningens Artilleriregiments Artillerimuseumsstøtteforening, Varde 2004. Oplysningen er videregivet af Brian Brodersen.

13) Denne officielle rapport kan fint kombineres med oplysninger om den amerikanske anvendelse i Europa - se Field Artillery in the European Theatre. Et yderligere organisatorisk perspektiv findes i: Maneuver and Firepower - The Evolution of Divisions and Separate Brigades (United States Army).

14) A Policy of the Utmost Flexibility - Danish Nuclear Weapons Policy 1956-1960, Jonathan Søborg Agger og Lasse Wolsgård (Historisk Tidsskrift).

15) Garnisonsbibliotekets omtale af Den massive gengældelses lille ekko - De taktiske atomvåbens rolle i dansk forsvarsplanlægning i 1950'erne af Michael Clemmensen, side 121-146 i *Danmark, Norden og NATO 1948-1962* af Carsten Due-Nielsen m.fl. (red.).

16) Se Greenland during The cold War: Danish and American Security Policy 1945-68 (Dansk Udenrigspolitisk Institut).

17) Data fra CH-47 Chinook (Wikipedia).